

III.C.02.03. WEGEN EN STRATEN

In de Middeleeuwen waren de wegen onveilig en daarom reisden de handelaars in groep langs de handelswegen. In de 13e eeuw ontstond de weg van Brugge naar Keulen via Gent, Leuven, Zout-leeuw, St-Truiden, Brustem, Loon, Tongeren, Maastricht, Aken en Juliers. Het was een verbinding tussen de Vlaamse kust (laken) en de Rijnvallei (wijn).

De straten in Brustem waren oorspronkelijk niet breed. In die verkeersaders mondden dan een hele reeks steegjes uit. Ofwel waren de straten modderige slijkpoelen, ofwel veroorzaakten ze verpestende stofwolken. Waar de bebouwing aaneengesloten was, waren op geregelde afstanden "brandgangen" uitgespaard, die als kerkwegel gebruikt werden en nu soms nog bestaan.

De besmettelijke ziekten, die tijdens de Middeleeuwen echte slachtpartijen aanrichtten (pokken, pest, melaatsheid), vonden grotendeels hun oorzaak in de stinkende straten en in het besmette, vuile maar toch gebruikte water van de beken en poelen. Tot omstreeks 1450 bestond de gevaarlijke gewoonte dat de mensen vuilnis- en mesthopen voor hun woonhuizen opstapelden. Varkens, die vrij rondliepen, waren de middeleeuwse straatvegers. Maar ook ratten en muizen werden hierdoor aangelokt.

De huizen stonden niet netjes op een rooilijn. Langs de straat sneed de kleersnijder dus de stoffen van zijn klant. Zo werkten ook wever, volder, wagenmaker, smid, timmerman, klompenmaker, pottenbakker en koordendraaier.

Straatnaamborden en huisnummers bestonden niet. Wel hadden sommige woningen een uithangbord in hout of metaal met een afbeelding, zodat men wist wie er woonde. In Brustem zijn geen straatnamen bekend die een concentratie van beroepen weerspiegelden.

Het heffen van een geldelijke bijdrage om van een weg gebruik te mogen maken, bekend onder de naam van tol, is een zeer oud gebruik. Ze werd geheven onder de vorm van weggeld, bruggeld, poortgeld, voetgangerstaks, wielstaks en een verblijftaks. Het weggeld bestond reeds bij de Romeinen en in het Frankisch rijk onder de Merovingers. We vonden er sporen van omstreeks het midden van de 6e eeuw.

Karel de Grote en zijn opvolgers stelden alles in het werk om de tolrechten, belemmerend voor het verkeer en van geen openbaar nut, te doen verdwijnen.

Onder het leenstelsel moest er aan de steden en dorpen een tol- of barriergeld op de "*heere baenen*" betaald worden voor het onderhoud ervan. Was hamei (slagboom) een vroegere tolbarrier op de oude "Luykerbaen" in de omgeving van "het Eske"?

De veldwegen, d.w.z. particuliere wegen, die de boeren toeliet hun akkers te bereiken, maar door een aloud gebruik openbare wegen

waren geworden, moesten door de gebruikers van de aanpalende grond onderhouden worden. In de praktijk werd dit weinig nageleefd, zodat wagensporen en modderpoelen elkaar afwisselden. In de regentijd waren die wegen totaal onbruikbaar (01). Straten en beken, net als de wind waren toen eigendom van de dorpsheer (02).

Het oudste stratenplan, dat we vonden, is de abdiyatlas van Averbode door Cornelis Lowis van omstreeks 1661. Deze kaarten tonen de bebouwing van het dorpscentrum met een duidelijk onderscheid in de bouwmaterialen: okergele leem, rode baksteen en witte natuursteen.

Aan de hand van oude teksten kunnen we straten, wegen en ste- gen opnoemen die voor 1500 bestonden:

- Putesteghen (03).*
- aenden Putte, regenote de strate gaende van Doverste Dorp na Ordingen (04).*
- Rijckstrate.*
- dat Stechskan over achter de Houtstrete.*
- op den wech die van Brustem na Engelmansoven gaet.*
- ane die Loenre Strate.*
- bij de Sintrudersteghe.*
- aen de Steenbrugge.*
- IJsermanstege ende de Creijenbecstrate.*
- Monincxstege.*
- Cateelstege ende den Partsgracht.*
- Catsije.*
- Erpestrate.*
- Tsingel.*
- die ter Tomme opgaet ende de strate die na Hellisvort voert in de Drijbeeck.*
- Aelster wech.*
- Capelstege.*
- de Berchhof.*
- Valckenstege.*
- Tomwech.*
- Custerstrate.*
- achter Bruxke.*
- die Belge, die Belick.*
- inden Coelgracht.*
- Hemelrijck.*
- bidan Naten Bamde.*

III.C.02.03. **Wegen en straten**

Bronnen.

- 01.-Jaak Brouwers.-"Het weggeld op de heerstraten Hoei-Hasselt en Luik-St-Truiden (16-17 eeuw)" in Limburg, 1963, blz.20.
- 02.-Broeder Max.-"Tessengerlo, vroeger en nu", blz.116.
- 03.-Oude Land van Loon, 1978, blz.135: "*Johannes dictus Kelner de Brustem relevavit ibidem unam assissiam jacentem in Brustem in loco dicto Putesteghen*".
- 04.-E.Houtman en J.Molemans.-"Cijnsregister van het Bruyninxhof (1300), in O.L.V.L., jrg.30, 1975, blz.249-282.